

מצפונה הרע של התרבות המודרנית

מוסיקה

יטמין סי. אלנה ממשיכה בפרשיות האהבה (תמיד היה ממתין לה, בחדרי מלון שכורים, הדרים וזלים עם כיסויי מיטה וזלים וריחות זול מצופה פורמאליקה..."). מערכת יחסיה עם מוריס הרי-פכת בהדרגה למורכבת. ג'ק מספר לה על אשתו (י"ש לנו נישואים מספר שאת ודאי לא היות מבינה...").

כתה הכרה הנוסח והריתמים המהותיים של הריקוד והשיי הי-עממיים כתבנית יוצרת של המוסיקאים העוסקים בזימרה ובנגינה. ככר הזכרתי מקודם, שהיהודים לא הוציאו מקירבם סופר של ממש, אבל כאן המקום להזכיר את היינריך היינה. כימים שגיתיה זשילר כתבו לא ידוע לנו על סופר יהודי כלשהו. אך בזמן שהכתובה הפכה לשקר — ואלמנט החיים הפך להיות חסר רוח של שירה — הכל אפשרי, אבל סופר של ממש לא יצא מכך. נוצר חלל ריק לתפקיד של משרר יהודי מוכשר ובעל יכולת לחשוף את האפסות הסרת כל כמים, הצביעות הישועות והעמדת הפנים המאפיינת את השירה שלנו — זה עשה היינה בלעג חריף, בהשמיצו את המוסיקאים המפורסמים מקרב בני-עמו ובהקיעו את העובדה ש-קראו לעצמם אמנים. אותו אי אפשר היה לרמות. בהיותו רדוף הדמיון השולל את השליטה עצמה, עבר את השלבים של אשליה עצמית עד לנקודה שבה שיקר לעצמו וראה את עצמו כרמיה, כסופר. לכן גם זה לכך ששקרו הפיזיים הול-חנו בידי קומפוזיטורים משלנו. הוא היה מצפון היהדות כשם שהיהדות היא מצפונה הרע של תרבותנו המודרנית.

מדיחין ואגנר

קולותיהם השורקים, המזמזמים והחורקים

כאן עלינו להזכיר עוד יהודי אחד, שהופיע כסופר בינינו. בתוקף מעמדו המיוחד כיהודי חיפש אצלנו את גאולתו. הוא לא מצא אותה ונזכה לדעת שהיא תבוא רק עם גאולתנו אנו. לחיות יחד איתנו ככואבים פירושו בשביל היהודי להפסיק, ראשית-כלל, את קיומו הוא כ-יהודי. כרנה הוא שעשה זאת. אבל דווקא כרנה מלמדנו, שהישג זה של הגאולה לא הישג בנקל ובנוחות — אלא עולה בדמים מרובים, במצוקה, בחרדה ובהרבה פבל וכאב.

מדיחין חלק ושתפו עצמכם ללא פיוג כיצירת גאולה הבאה רק תוך כרי הש-מדה עצמית. וכך נהיה מאוחדים בלי גבול, אבל קהרונא בחשבוך שדרך אחת בלבד בכוחה לגאלכם מן הקללה הרו-בצת עליכם: גאולתו של אחשוורוש — ההעלמות!

אם עיקרון חופש ההשמעה המוסיקלית בישראל נמדד בהתאם לאנטי-שמיות של המלחין, הרי שהיה עלינו לאסור את תרגומם ומכני-רתם בארץ של כתבי סופרים רבים, ביניהם: פ. מ. דובסויבסקי, ניקולאי גוגול, ג'ורג' אורוול, ג'וזף סטיינבך, סקוט פיזג'רד, ועוד רבים אחרים. ולהותיר לילי-די הארץ מפני ספרים ריקים. גם לצביעות חייב להיות גבול.

ואם בצביעות מדובר, הרי שלפי עדות אחד מהנוכחים באתו קונצרט בהיכל-התרבות, יצאו כמה מהצעקנים הרעשנים ביותר מהאולם. ונכנסו נרגשים לתוך מכוניות הפולקסוואגן שלהם. הם שכחו שהן העתק מדויק של אותה מכונית שאדולף היטלר הבטיח לכל פועל, אותן מכוניות שהיו צריכות לנוע על האוטו-באגנים (מוטוסטרדות) שלו.

אין שום סיבה על-יאדמות למנוע מאזרחי ישראל את שמיעת יצירותיו של ואגנר. אין חשש שאוהבי המוסיקה הקלאסית יש-פיעו הרעה על קהל הכיכרות בישראל.

מתוך סיפרו של פ. ג. גרדנויץ — 2000 שנות מוסיקה; ה-צאת מסדה.

גם אם תעלם מהאופן הגס שבו הקדים מנצח התיזמורת הפילהרמונית, זובין מהטה. את נגיגון-הבתולין של הפרלוד מות האהבה מתוך האופרה טריסטאן ואיזולדה מאת ריכארד ואגנר, הרי שמעבר לעיקרון הברור והתדמשימעי של חופש הנגינה לכל יצירה, תהא אשר תהא, יש לזכור בהקשר זה את מאמרו של ריכארד ואגנר היהדות במוסיקה. מאמר זה הופיע לראשונה בספטמבר 1850 בכתב העת החדש למוסיקה בחתימתו של ק. פריינדלמן, ש-סעיט של ריכארד ואגנר. עיקרו הוא התקפה נגד המלחין מנצח התיזמורת ב-1869 הוציא ואגנר מאמר זה בצורת קונטרס. ואגנר מטיף באמרו לגאולת היהודים על-ידי היעלמות, עמדה, שחלק ניכר של יהדות אירופה בתקופה היא הודה עימה. (לפני מישפט דרייפוס הציע חוזה מדינת-היהודים, ד"ר תיאודור הרצל, הצעה דומה: שכל היהודים ית-נצרו בוונציה, מובאים כאן כמה קטעים מתוך מאמרו של ואגנר:

● זה כבר הרלו היהודים להיות אויבי הדת — יהדות אלו מבין שלומייאמוני הדת הנוצרית שראינו להעברת השינאה אליהם עצמם. בשטח המדיניות לא היתה לנו מעולם התנגשות של ממש עם היהודים. הסתבלנו בעין יפה על שאפתם להקים מדינה בירושלים, וראינו על ה-עובדה שרומשילד ויתר בגודל-יהודו על ההזדמנות להיות, מלך היהודים, בהע-דיפו את המעמד של היהודי של המלך.

● היהודי, שלו אלוהים ורק לו עצמו, בולט בראש ובראשונה בהופעתו החי-צונית — וללא הבלד לאיו לאומיות אי-רופית ישתיך — כי יש משהו במהותו הלאומית המכיל זרות ומזרות דוחה וכל-תי נעימה. בתי-הכרנתו איננו מעודדים מנע ומשא עם אדם הנראה כמו-ת.

● העימות עם השפה היהודית מבחילנו במיוחד. לא עלה הדבר בידי התרבות לשבור את העקשנות המזורה הסבוכה ביהודי — לא להיפרד מן המהות הלשו-נית השמית, למרות אלפיים שנות מנע עם העמים האירופיים. האזון מבחינה מלכת-חילה ביוצאי הדופן הרוחים בקולותיהם השורקים, המזמזמים והחורקים של צלילי השפה היהודית. הם מסלפים בשרירות-לב את שפתנו הלאומית.

● היכן מוצא היהודי את צור מחצבתו? הרי לא יתכן שקר-קע גידולו תהא חברה שבה הוא ממלא תפקיד כאמן. כל קשריו עם חברו זו הם כנידול-ספרא הצומח על גזע בריא מקורי — ובנעצו את שרשיו יותר ויותר בחיפושיו אחר מונו הרוחני בקרקע גידולו, שוב ושוב מתגלה הקשר כמחפיר-אהבה.

● העימות עם עולם זו שאינו מסוגל לקלוט את מהותו דוחף את היהודי חזרה אל מקורות עמו שלו — לפחות בהם יוכל למצוא הבנה לעצמו. אם ירצה או אם ימאן, עליו לשאוב את השראתו מעיינותיו המקוריים — מהם רק את האיד, ולא המה — כי היהודי לא היתה מעולם אמונת מקורית עצמית וכן גם לא חיים בעלי תכולה אמנותית.

● ובכלתי-המדע מתגלה צורת התבטאות מעוותת ומפ-לפת — כיוון שאצל היהודי, כמו אצל כל אמן אחר, קשורה ההתבטאות האמנותית בהשקפות של תהי-הכרה. היהודי שואב השראה מן המלודיות והריתמים האופייניים לבי-התבטאות, הלוכ-שום צורה כמיונו היוצר של היהודי, כשם שאצלנו מתקבלים

שנייה לשפה ולתרבות עברית שנתכנסה בווינה, שבמלהקה הוא הציע תוכנית רחי-בה ליצירת השתיית ספרותית-תרבותית. ורס חושף באופן מרתק את המאבק בין ביאליק ובין דוד פרישמן, והדי-עימות זה בעיתונות העברית של אותה תקופה. ורס מושהה את שני נוסחי מא-מרו של ביאליק, וביניהם השוני שבעמ-דתו על המשורר המומר היינריך היינה: (גירסה ראשונה), וזכרו את זה האחרון (היינה) בן נאמן למסורת עמו, אפילו לאחר מותו, נודד תחת מסוה אנדרטה שלו מבחינה למדינה ומעיר-לעיר, מגורש מעיר מולדתו, משולל מני-חה באי היפה בין גלי הים; נשמות עב-ריות אלה דורשות מאיתנו תיקון על-ידי תרגום עברי — והרי זאת למצער-ממצב להם, מצבה מטולטלת של גאי-נינו הלאומיים... (גירסה שנייה), וזכרו את היינה, בשום נפים לא הייתי פודה את פסל מצבתו המפורסמת של היינה, אלא מניח הייתי לה שתהא משלכת ממקום למקום מעתה ועד עולם. הלא זה שירו ויותר חריף של היינה, שחוקר המר והנמהר ביותר, שירו שלאחר המות. תהא נא מצבה מטולטלת זו פמל מוחשי-לנשמת בן ישראל ונדוידה הרבים. נשמה זו שאין לה עיכול בשום קיבה זרה, אין לה קבורה בשום תכריכים זולים, ומשהו שלה אינו פמל בשום אלף. אבל תחת זה אין לה, כמדימה, מצויות, פריזו

שנייה לשפה ולתרבות עברית שנתכנסה בווינה, שבמלהקה הוא הציע תוכנית רחי-בה ליצירת השתיית ספרותית-תרבותית. ורס חושף באופן מרתק את המאבק בין ביאליק ובין דוד פרישמן, והדי-עימות זה בעיתונות העברית של אותה תקופה. ורס מושהה את שני נוסחי מא-מרו של ביאליק, וביניהם השוני שבעמ-דתו על המשורר המומר היינריך היינה: (גירסה ראשונה), וזכרו את זה האחרון (היינה) בן נאמן למסורת עמו, אפילו לאחר מותו, נודד תחת מסוה אנדרטה שלו מבחינה למדינה ומעיר-לעיר, מגורש מעיר מולדתו, משולל מני-חה באי היפה בין גלי הים; נשמות עב-ריות אלה דורשות מאיתנו תיקון על-ידי תרגום עברי — והרי זאת למצער-ממצב להם, מצבה מטולטלת של גאי-נינו הלאומיים... (גירסה שנייה), וזכרו את היינה, בשום נפים לא הייתי פודה את פסל מצבתו המפורסמת של היינה, אלא מניח הייתי לה שתהא משלכת ממקום למקום מעתה ועד עולם. הלא זה שירו ויותר חריף של היינה, שחוקר המר והנמהר ביותר, שירו שלאחר המות. תהא נא מצבה מטולטלת זו פמל מוחשי-לנשמת בן ישראל ונדוידה הרבים. נשמה זו שאין לה עיכול בשום קיבה זרה, אין לה קבורה בשום תכריכים זולים, ומשהו שלה אינו פמל בשום אלף. אבל תחת זה אין לה, כמדימה, מצויות, פריזו

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

הוא ממתין סי. אלנה ממשיכה בפרשיות האהבה (תמיד היה ממתין לה, בחדרי מלון שכורים, הדרים וזלים עם כיסויי מיטה וזלים וריחות זול מצופה פורמאליקה..."). מערכת יחסיה עם מוריס הרי-פכת בהדרגה למורכבת. ג'ק מספר לה על אשתו (י"ש לנו נישואים מספר שאת ודאי לא היות מבינה...").

קריעתה בין בעלה הרותח ובין מאהבה הגשווי, המעורר והמגרה את דמיונה, הופכים בהדרגה את אלנה לאדישה יותר אל העולם הסובב אותה: "כאשר נמצא בעלה מחוץ לביט שכבה במיטה, על כלי הלכה, והא עשתה כל מאמץ להקים את עצמה ולהתקיים. היא היתה חולה, מפוי הדת, סופר, יום של חול, בוקר שאחרי ריו אחרי-צהריים ואחריו ערב, עלול היה לאיים ממש אילו היתה לעצמה לחשוב על כך. היא לא יכלה עוד להמציא פרקי שוב קצרים שיכילו את הזמן האינסופי; זמן שבו יכלה להמציא דבר...".

אלנה מחליטה לנטוש סופית את בעלה, והוא מתחנן: "ואני עדיין מרגיש כך, אלנה, מעולם לא חרלתי להרגיש כך: לא נטמעת על ידי מוריס, מפני שבש-בילו את מישהו בתוך חלל ריק, את מחוץ לכל מה שהוא נופני ומשפיל... האין זו אמת, אלנה? נתפסת לדבר שאת כממלת ויחיה אשר יהיה, וכל כן-חי הופנה לזה, אליך; אינני יכול להפ-סיק את אהבתי אותך, את אמונתי כך... מפני שזו באמת ישועתי... והוא ממשך ונחשף בפניה: "את באמת רוצה לעזוב? תעזבי אותי, אם כן, לאנחות, למות... ליחפך לאיש זקן ולמות, תהיי אנוכית עד כדי כך... לא, אני לא מאמין. מפני שאני הצלתי אותך, אלנה, פעם בחייך, נכון? נכון? גם אותו — את מוריס — הצלתי את שניכם — עשיתי חסד עם מרשפתו, איתו, ששום אדם אחר לא היה מסוגל לעשות...".

אלנה נוסעת לבית-הידירות שבו מת-גוררת מישפלת מוריס. ג'ק מוריס פו-תח את הדלת ("אני לא יכול לראות אותך...") בעוד שאשתו קוראת מבפנים. נעלבת, ועדיין אוהבת, היא מתייסרת מול ביתו של מוריס. הספר מסתיים ספק בחזיה, וספק במציאות, ביציאתו של ג'ק מוריס לעברה.

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

הוא ממתין סי. אלנה ממשיכה בפרשיות האהבה (תמיד היה ממתין לה, בחדרי מלון שכורים, הדרים וזלים עם כיסויי מיטה וזלים וריחות זול מצופה פורמאליקה..."). מערכת יחסיה עם מוריס הרי-פכת בהדרגה למורכבת. ג'ק מספר לה על אשתו (י"ש לנו נישואים מספר שאת ודאי לא היות מבינה...").

קריעתה בין בעלה הרותח ובין מאהבה הגשווי, המעורר והמגרה את דמיונה, הופכים בהדרגה את אלנה לאדישה יותר אל העולם הסובב אותה: "כאשר נמצא בעלה מחוץ לביט שכבה במיטה, על כלי הלכה, והא עשתה כל מאמץ להקים את עצמה ולהתקיים. היא היתה חולה, מפוי הדת, סופר, יום של חול, בוקר שאחרי ריו אחרי-צהריים ואחריו ערב, עלול היה לאיים ממש אילו היתה לעצמה לחשוב על כך. היא לא יכלה עוד להמציא פרקי שוב קצרים שיכילו את הזמן האינסופי; זמן שבו יכלה להמציא דבר...".

אלנה מחליטה לנטוש סופית את בעלה, והוא מתחנן: "ואני עדיין מרגיש כך, אלנה, מעולם לא חרלתי להרגיש כך: לא נטמעת על ידי מוריס, מפני שבש-בילו את מישהו בתוך חלל ריק, את מחוץ לכל מה שהוא נופני ומשפיל... האין זו אמת, אלנה? נתפסת לדבר שאת כממלת ויחיה אשר יהיה, וכל כן-חי הופנה לזה, אליך; אינני יכול להפ-סיק את אהבתי אותך, את אמונתי כך... מפני שזו באמת ישועתי... והוא ממשך ונחשף בפניה: "את באמת רוצה לעזוב? תעזבי אותי, אם כן, לאנחות, למות... ליחפך לאיש זקן ולמות, תהיי אנוכית עד כדי כך... לא, אני לא מאמין. מפני שאני הצלתי אותך, אלנה, פעם בחייך, נכון? נכון? גם אותו — את מוריס — הצלתי את שניכם — עשיתי חסד עם מרשפתו, איתו, ששום אדם אחר לא היה מסוגל לעשות...".

אלנה נוסעת לבית-הידירות שבו מת-גוררת מישפלת מוריס. ג'ק מוריס פו-תח את הדלת ("אני לא יכול לראות אותך...") בעוד שאשתו קוראת מבפנים. נעלבת, ועדיין אוהבת, היא מתייסרת מול ביתו של מוריס. הספר מסתיים ספק בחזיה, וספק במציאות, ביציאתו של ג'ק מוריס לעברה.

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

● מחקרי ירושלים בספרות העברית; עורך: זורא פליישר; הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס; 238 עמודים (כריכה רכה).

נאת בן עמר